

**P E N
N O R W A Y**

İddianame İnceleme Raporu

Ayça Söylemez

Yazar: Florian Bohsung

Yayımlanma Tarihi: 28 Kasım 2024

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi:

PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi Ocak 2020'den bu yana devam ediyor.

Bu süre zarfında, hakimler, avukatlar ve akademisyenlerden oluşan uluslararası bir ekiple, ifade özgürlüğünü ilgilendiren davalardaki 29 iddianameyi inceledik. Bu davalar arasında öne çıkan Cumhuriyet gazetesi davası, Büyükaada insan hakları savunucuları davası ve beş yıl süren Gezi Parkı davası yer alıyor.

Her rapor tek bir iddianameyi ele alarak Türkiye'nin iç hukuku ve uluslararası hukukla karşılaştırıyor. 2016'dan bu yana Türkiye'de hukukun üstünlüğü alanında derinleşen kriz, henüz hiçbir iddianamenin ulusal usul standartlarını veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkıyla ilgili 6. maddesinde belirtilen ilkeleri karşılamadığı anlamına geliyor.

Bunu göz önünde bulundurarak, gazeteciler, sivil toplum aktörleri ve avukatların davalarındaki iddianameleri incelemek için dünyanın önde gelen insan hakları avukatlarıyla birlikte çalışmaya devam ediyoruz. Aynı şekilde, hakim ve savcıların eğitimi ve Türkiye'deki iddianame yazma sürecinin sürekli iyileştirilmesi için tavsiyelerde bulunmaya da devam edeceğiz.

Bu çalışmanın önemi, 2022 yılında Gezi Parkı davası sanıklarının tamamının, endişe verici derecede yetersiz ve kusurlu bir iddianamede yer alan unsurlara dayanılarak mahkum edilmesi ve uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Proje 2024 yılında da devam etmektedir.

Tüm raporlara web sitemiz üzerinden erişilebilir: www.norskpen.no

Ayrıca 2020 ve 2021 yıllarına ait iki nihai rapora da şu adresten ulaşılabilir:

2020: <https://norskpen.no/wp-content/uploads/2021/06/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2020.pdf>

2021: https://norskpen.no/wp-content/uploads/2022/03/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2021_Eng.pdf

Proje kapsamında ayrıca Türkiye'deki savcılara yönelik bir iddianame yazım klavuzu da yayımlanmış olup, ilgili kılavuza buradan erişilebilir: [Turkiyedeki-Savcilar-Icin-Iddianame-Yazim-Kilavuzu.pdf](http://www.norskpen.no/Turkiyedeki-Savcilar-Icin-Iddianame-Yazim-Kilavuzu.pdf) (norskpen.no)

Proje, PEN Norveç'in Türkiye Danışmanı Caroline Stockford tarafından tasarlanıp yürütülmekte ve iddianame raporları PEN Norveç'in Türkiye Hukuk Danışmanı, insan hakları avukatı Şerife Ceren Uysal tarafından denetlenmektedir.

İddianame İnceleme Raporu

Ayça Söylemez

Yazar: Florian Bohsung

1. Giriş

Bu raporda gazeteci Ayça Söylemez hakkında 14 Temmuz 2023 tarihinde Cumhuriyet Savcısı Burak Özer tarafından düzenlenen 2023/7513 no.lu iddianame tartışılmaktadır. İddianame Ayça Söylemez'i, 18 Şubat 2020 tarihli 'Yetenekli Hakim Bey' başlıklı yazısında Hakim Akın Gürlek'i terör örgütlerine hedef göstermekle suçlamıştır.

Bu raporun ikinci bölümünde olguların kısa bir özeti verilecektir. Üçüncü bölümde, Türkiye'nin iç hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kapsamında belirlenen standartların iddianame tarafından karşılanıp karşılanmadığı analiz edilecektir. Sonuç bölümünde ise bundan sonra düzenlenecek iddianamelerin nasıl iyileştirilebileceğine dair bazı tavsiyelerde bulunulacaktır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

İnsan hakları editörü, gazeteci ve köşe yazarı Ayça Söylemez, 18 Şubat 2020 tarihinde BirGün gazetesinde "Yetenekli Hâkim Bey"¹ başlıklı bir yazı yayımladı. Yazıda Söylemez, o dönemde İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olan, şimdiyse Adalet Bakan Yardımcısı Akın Gürlek'in baktığı çok sayıda davayı ele alıyordu. Gürlek'in baktığı ve yazıda bahsi geçen davalar, ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) eski İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu², Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) tutuklu eski eş başkanı Selahattin Demirtaş, Türk Tabipleri Birliği (TTB) önceki dönem Başkanı Şebnem Korur Fincancı, Çağdaş Hukukçular Derneği'nden (ÇHD) avukatlar, Barış İçin Akademisyenler ve Sözcü gazetesi yönetici, yazar ve çalışanları gibi siyasetçiler ve gazetecilerle ilgiliydi.

“İnsan hakları editörü, gazeteci ve köşe yazarı Ayça Söylemez, 18 Şubat 2020 tarihinde BirGün gazetesinde "Yetenekli Hâkim Bey"²³ başlıklı bir yazı yayımladı. Yazıda Söylemez, o dönemde İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olan, şimdiyse Adalet Bakan Yardımcısı Akın Gürlek'in baktığı çok sayıda davayı ele alıyordu.

”

Önemli bir nokta Söylemez'in yazısında ismini vererek Akın Gürlek'ten söz etmesiydi. Yazının 13 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanmasından yaklaşık beş ay sonra Gürlek, Söylemez hakkında şikayette bulundu ve Söylemez'in terörle mücadelede görev almış bir kişi olarak kendisini terör örgütlerine hedef göstermekle suçladı. Ardından savcılık bu iddialara ilişkin soruşturma başlattı. Söylemez'in ifadeye çağırılması neredeyse üç yıl sürmüştü ve Söylemez ifadesinde Gürlek'in baktığı davalar nedeniyle kamuoyunda bilinen bir şahıs olduğunu ve yazı içeriğinde herhangi bir yasadışı örgütten bahsetmediğini iddia ederek kendini savunmuştur. Söylemez savunmasında şöyle demiştir:

[Gürlek'in] Bakmış olduğu davalar ve bu davalar sonucu verilen kararlar ile ilgili zaten kamuya açık olan bilgileri yazdım. Bu sebeple Akın Gürlek'i herhangi bir örgütün hedefi haline getirdiğim söylenemez. Sonuç olarak bahse konu köşe yazısı gazeteci kimliğimle tamamen kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla ve basın ve ifade özgürlüğü çerçevesinde yazdığım yazıdır.³

Söylemez, Gürlek'in daha önce de birçok davada gazetecilere yönelik benzer iddialarda bulunduğunu ve bu iddiaların ya takipsizlikle ya da sanıkların beraatiyle sonuçlandığını vurguladıysa da savcının 14 Temmuz 2023 tarihinde düzenlediği iddianame on gün sonra İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. İddianamede Söylemez'in "[Akın Gürlek'i] ismiyle zikrettiği, görevi icabı bakmış olduğu davaları ifşa ettiği, soruşturmaya konu yazı içeriğinin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesinde belirtilen silahlı terör örgütlerine hedef gösterme ve servis etme mahiyetinde olduğu" iddia edilmektedir.⁴

Ayça Söylemez, İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmasına 22 Kasım 2023 tarihinde çıktı. Söylemez ve avukatı Güçlü Sevimli duruşmada hazır bulundu. Savunmasında, polise verdiği ifadeyi tekrarlayan Söylemez, yazısının ifade özgürlüğü hakkı kapsamında olduğunu ve zaten aleni olmayan bir bilginin kamuya ifşasının da söz konusu olmadığını söyledi.

Savcılık mütalaasında Söylemez'in 'terörle mücadelede görev almış bir kamu görevlisini hedef göstermek' suçundan cezalandırılmasını talep etti.

Mahkeme 19 Mart 2024 tarihinde savunmanın beyanını dinledi ve ardından Söylemez'in tüm suçlamalardan beraatine karar verdi. Mahkemenin bu kararı sevindirici olmakla birlikte, söz konusu iddianamenin hiç yazılmamış olması ya da en azından Mahkeme'nin iddianameyi bu haliyle reddetmiş olması gerektiği hususu hala geçerliliğini korumaktadır.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin bu analizin ilk bölümü, iddianamenin Türkiye'deki iç hukukun gerekliliklerini yerine getirip getirmediği sorusuna odaklanmaktadır. Söylemez iddianamesi PEN Norveç tarafından daha önce raporlanan Canan Coşkun iddianamesine çok benzediği ve kusurları da aynı olduğu için, mevcut analiz sadece iddianamedeki sorunların bir özetini sunmakla yetinecek ve bunun yerine Coşkun'un iddianamesinde gündeme getirilmeyen kısımlara daha fazla odaklanacaktır. Ayrıca analiz daha çok AİHS kapsamındaki içtihadı odaklanacaktır.

3.1 İç Hukuk

PEN Norveç'in diğer birçok yayınında da ele alındığı üzere, Türk Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) md. 170 uyarınca, bir iddianame konu ettiği olaya isnat edilebilecek suç, ilgili suçun unsurlarını dikkate alarak tanımlamak, şüpheli sıfatı yüklenen kişilerin hangi fiillerinin bu suç oluşturduğunu açıklamak, delille suç arasındaki ilişkiyi ve beraberinde şüphelilerin lehine olan unsurları içermek zorundadır. Bu unsurları içermeyen bir metin, bir iddia içerse dahi hukuki anlamda bir iddianame olarak kabul edilemez.⁵

CMK md. 170/3 her iddianamenin içermesi gereken unsurları tanımlar. Bu gerekliliklerden biri, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekilinin veya kanunî temsilcisinin gösterilmesidir (CMK md. 170/3-d). Yalnızca Söylemez'in yasal temsilcisinden bahseden, ancak Gürlek'in yasal temsilcisini anmayan iddianame bu gerekliliği karşılamamaktadır. Ayrıca, iddianamede Söylemez'in CMK md. 170/3-k uyarınca tutuklu olup olmadığı da gösterilmemiştir. Son olarak, sanık hakkında şikayette bulunulan tarihin iddianame içeriğinde belirtilmesi gerekmektedir (Md. 170/3-g). İddianamede bu tarih de eksiktir. Aslında, iddianamede bu şikayetten yalnızca delil listesinin bir parçası olarak ve 'ihbar' kavramıyla bahsedilmektedir. Buna

dair herhangi bir ek bilgi iddianamede bulunmamaktadır. Sonuç olarak, iddianame yasal geçerliliği bulunan bir iddianamenin temel gerekliliklerini karşılamamaktadır. Bu eksikliklere rağmen Mahkeme iddianameyi kabul ederek davayı görmeye başlamıştır.

Coşkun hakkındaki iddianameye benzer şekilde, Söylemez hakkındaki iddianamede de kendisi aleyhinde delil olarak kullanılan belgelerin kısa bir listesi yer almaktadır. Bu bölgelerin ihbar, açık kaynak tespit tutanağı, kolluk araştırma tutanağı, şüpheli savunması, adli sicil ve nüfus kayıt örnekleri ile tüm soruşturma dosyası kapsamı olduğu belirtilmiştir. Tıpkı Coşkun davasında olduğu gibi, en kritik kanıt olan Söylemez'in yazısı listede yer almamıştır. İddianame söz konusu yazıyı bütünüyle alıntılanmış için bu formalite sadece dikkatsizlikten kaynaklanan bir ihmal olarak değerlendirilebilirse de, aynı şey iddianamede hiç atıfta bulunulmayan 'açık kaynak tespit tutanağı' veya 'tüm soruşturma dosyası kapsamı' için söylenemez. İşin aslı savcı, iddia edilen suç ile iddianameye konu edilen olay arasında net ve şeffaf bir bağlantı kurma girişiminde bile bulunmamıştır. Yazının tamamını alıntılıyıp Söylemez'in karakolda verdiği ifadeden bir pasaj aktaran savcı, daha sonra AİHS madde 10 kapsamında güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkı ile buna ilişkin sınırlamalara dair uzun uzadıya genel bilgiler sunmuştur. Savcı aynı şeyi 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesi için yapmamıştır. Sunulan bilgilerin spesifik olarak Söylemez'in durumuyla ilişkilendirilmesi konusunda savcı bütünüyle başarısızdır. Bunun yerine savcı, sanığın 'hukuki koruma altına alınan terörle mücadele eden kişilerden Akın GÜRLEK'i hedef gösterme eylemini' işlediğinin sabit olduğunu düşünmektedir.⁶ Buradan iddianamenin suçun tanımını ve unsurlarını sunma gerekliliğini yerine getiremediği sonucuna varılmalıdır, çünkü iddianame 3713 sayılı Kanununun 6. maddesine ilişkin herhangi bir açıklamaya veya buna ilişkin herhangi bir içtihadı yer vermemekte, bunun yerine sadece AİHS madde 10'un neden bazı durumlarda sınırlandırılabilirliğine dair bir açıklamayla yetinmektedir. Ayrıca, tam olarak hangi spesifik eylemin ya da bu dava özelinde hangi spesifik cümlelerin/paragrafların Gürlek'i terör örgütüne hedef gösterdiği iddianamede belirtilmemiştir. Dolayısıyla, Söylemez'in hangi spesifik eylemlerden dolayı suçlandığı iddianamede gösterilememektedir. Son olarak, yukarıda ana hatlarıyla aktarıldığı gibi, iddianamede sunulan delillerin suçla ilişkisinin kurulduğunu söylemek de mümkün değildir.

CMK md. 170/5 uyarınca, iddia makamının sadece sanık aleyhine değil, aynı zamanda sanık lehine olan delilleri de sunması gerekmektedir. Mevcut davada, Söylemez lehine sunulan kanıtlar yalnızca kendisinin yaptığı savunmadır. Başka bir lehte delilden iddianamede bahsedilmemiştir. İddianamenin şüphelinin kendi sözlerine yer vermesi anlamlı olsa da, savcının 'şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına alma[sını]' gerektiren CMK md. 160'a uymak için yeterli değildir. Yasa koyucu buna ilişkin sunduğu gerekçelerde, savcının lehte ve aleyhte olan olguları araştırmak için eşit çaba göstermesi gerektiğini daha ayrıntılı olarak belirtmiştir. Söylemez'in iddianamesine bakıldığında, lehte delillerin araştırılmasına hiç zaman harcanmadığı sonucuna varılabilir. Söylemez'in bir gazeteci olduğu ve kamuoyunda bilinen bir hakimin duruşmalarını haberleştirdiği bilgisinden yalnızca kendi ifadesinde bahsedilmektedir. Kendi ifadesinde Söylemez Gürlek'in kariyerini haberleştiren gazetecilere karşı açılan benzer davalardan haberdar olduğunu ve bu davaların ya takipsizlikle ya da sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandığını belirtmiştir. Söylemez kendisine

“ Tam olarak hangi spesifik eylemin ya da bu dava özelinde hangi spesifik cümlelerin/paragrafların Gürlek'i terör örgütüne hedef gösterdiği iddianamede belirtilmemiştir. Dolayısıyla, Söylemez'in hangi spesifik eylemlerden dolayı suçlandığı iddianamede gösterilememektedir. ”

yöneltilen suçlamalardan haberdar edilmediği için bu kararlara ilişkin belgeleri karakoldayken sunma şansı olmadığını, ancak savcılığa bu kararların kopyalarını vereceğini söylemiştir. Emsal değeri olan bu kararların hiçbirini iddianamede Söylemez'in lehine delil olarak gösterilmemiştir. Böylesine önemli bir delilin, hele ki Söylemez savcıya doğrudan bu delili işaret etmişken dosyaya dahil edilmemesi, savcılığın sanık lehine olan hiçbir delili dikkate almadığını düşündürmektedir. Hatırlatalım, BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi, bir suçlamanın asılsız olduğunun anlaşılması halinde savcılarının soruşturmaları sonlandırma görevi bulunduğu altını çizmektedir.⁷Buna ek olarak, CMK madde 160, savcının 'maddi gerçeği' ortaya koymasını, 'adil bir yargılama yapmasını' ve 'şüphelinin haklarını korumasını' gerektirmektedir. Bu noktada, davanın savcı tarafından ele alınma biçimi, sanık haklarına ilişkin bu güvencelere riayet edilip edilmediği sorusunu gündeme getirmektedir.

Uluslararası hukuk kapsamındaki meselelere geçmeden önce, Söylemez hakkında düzenlenen bu iddianameyle ilgili olarak Türk Basın Kanunu (T.B.K.) bağlamında bir usul meselesinin daha gündeme getirilmesi gerekmektedir. Basın Kanununun 26 maddesinde şöyle denilmektedir: 'Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden dört ay, diğer basılmış eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur.' Söylemez'in yazısı hem günlük bir gazetede hem de BirGün gazetesinin internet sitesinde yayınladığı için, yasada sözü edilen altı aylık süre yazı için de uygulanabilir. Türkiye'deki tüm haber kuruluşları basılı yayınlarını CBS'ye göndermekle yükümlüdür ve altı aylık süre bu noktada başlamaktadır. Söylemez'in durumunda söz konusu yazı CBS'ye gönderilmemiş bile olsa, TBK'nın 26. maddesi "basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemesi halinde yukarıdaki sürelerin başlama tarihi, suçu oluşturan fiilin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği tarihtir" demektir. Bu da CBS'nin suç teşkil ettiği iddia edilen yazıdan en geç Gürlek'in 13 Temmuz 2020'de suç duyurusunda bulunduğu sırada haberdar olduğu anlamına gelmektedir. Nihayetinde, Mahkeme'nin Söylemez hakkındaki davayı en geç 13 Ocak 2021 tarihinde açmış olması gerekiyordu. Oysa, iddianame 14 Temmuz 2023 tarihinde düzenlenmiş ve dava 24 Temmuz 2023 tarihinde açılmıştır. Aralık 2022'de TBK'da yapılan değişiklikten bu yana, BirGün gibi haber portalları açıkça bu kanuna tabi hale geldiğinden, ilgili hüküm bu davada da geçerlidir. Bu demektir ki iddianamenin içeriğinden bağımsız olarak, savcı iddianameyi yasada belirtilen süre içerisinde düzenlememiş olduğundan bundan sonra da düzenlemekten kaçınması gerekiyordu. Sonuçta Mahkeme'nin de Söylemez aleyhinde düzenlenen iddianameyi kabul etmemesi gerekiyordu.

Buradan da anlaşılacağı üzere, Söylemez aleyhindeki dava açıkça Türkiye'nin iç hukuku kapsamındaki usul standartlarını karşılamamaktadır. Savcılığın düzenlediği iddianame yasalarca öngörülen temel bilgileri içermemektedir. Ayrıca, lehteki delilleri dışarıda bırakmıştır. Son olarak iddianame kanunda öngörülen zaman sınırlamalarına da uymamıştır. İddianamedeki tüm bu hatalar dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesi'nin iddianameyi reddetmesi gerekirken, Mahkeme bunun yerine Söylemez hakkında dava açmıştır.

3.2 AİHM İctihatları

Söylemez davası AİHM kapsamında birden fazla ihlale sebep olabilir. Yukarıda belirtilen usul hataları, AİHS madde 6 kapsamında adil yargılanma hakkının ihlaline sebep olabilir. Ayrıca davanın esası, AİHS madde 10 kapsamında ifade özgürlüğü hakkı ve buna dahil olan basın özgürlüğü hakkına ilişkin potansiyel ihlallere sebep olabilir.

3.2.1 Madde 6 - Adil Yargılanma Hakkı

PEN Norveç İddianame Projesi'nin önceki raporlarında da tespit edildiği üzere⁸, CMK md. 170'e uygun olmayan bir iddianamenin AİHS madde 6'ya uygun olması da mümkün değildir. Özellikle, Madde 6/3-a, sanığın 'kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden ... ayrıntılı olarak' haberdar edilmesini gerektirmektedir. AİHM, *Pélissier ve Sassi / Fransa* davasında Madde 6/3-a'nın usule ilişkin herhangi bir şart içermediğini belirtmekle birlikte,⁹ "cezai konularda, kendisine yöneltilen suçlamalar ve dolayısıyla mahkemenin konuya atfedebileceği hukuki nitelik hakkında sanığın tam ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesinin, yargılamanın adil olmasını sağlamak için temel bir ön gereklilik olduğunu" açıkça ortaya koymuştur.¹⁰ AİHS'de düzenlenen bazı hakların askıya alınmasına (derogasyon) izin verilse de, bu uygulamanın her zaman kanunla öngörülmüş olması, demokratik bir toplumda gerekli olması ve meşru bir amaç taşıması gerekir. Bu raporun 3.1. Bölümünde de belirtildiği üzere, iddianame CMK md. 170'in gerekliliklerini yerine getirmemektedir. Bu nedenle, 1) adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ve 2) söz

konusu ihlalin kanunla öngörülmemiş olduğu açıktır. Sonuç olarak, Söylemez hakkında düzenlenen iddianame AİHS madde 6'ya ihlal etmektedir.

3.2.2- Madde 10 - İfade Özgürlüğü Hakkı

“Söylemez aleyhindeki dava açıkça Türkiye'nin iç hukuku kapsamındaki usul standartlarını karşılamamaktadır. Savcılığın düzenlediği iddianame yasalarca öngörülen temel bilgileri içermemektedir. Ayrıca, lehteki delilleri dışarıda bırakmıştır. Son olarak iddianame kanunda öngörülen zaman sınırlamalarına da uymamıştır.”

AİHS madde 10 şöyle demektedir: “Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir.” Kendisi de düşünce özgürlüğünden kaynaklanan bu hak iddianamede belirtildiği üzere ‘demokratik toplumların ilerlemesi ... için temel koşullardan biridir’. İddianame üç paragraf boyunca ifade özgürlüğü hakkının “sözel, çizgisel, yazısal, oyunsal tüm iletişim araçlarını[n] kullan[nı]labilmesine olanak verilme[si]” anlamına geldiğini açıklamaktadır. Çünkü bu özgürlük yalnızca kişisel değil; aynı zamanda toplumsal bir haktır. Ancak, savcı bu iddiaları dile getirdikten hemen sonra, bireylere “özgürlüğü yok etme özgürlüğü verilmesi ... demokrasiyi ortadan kaldırabilir” diye iddia etmektedir. Eğer düşünceyi açıklama özgürlüğü tamamen sınırsız olursa “doğal olarak farklı siyasî düşüncelere sahip kişiler özellikle net siyasî görüşü olmayanların inandırılması, yönlendirilmesi ve onların kazanılması çabası içerisinde olacaklar, bu ise karşıt görüşler arasında çıkar çatışmasını doğuracaktır.” Sonuç olarak savcı, anarşinin kamu düzenini bozacağını ve dolayısıyla kurumsal çerçevenin tehlikeye gireceğini öngörmektedir. Savcı daha sonra, ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasının mümkün olduğunu belirterek, Söylemez'in Gürlek'ten söz eden yazısının Gürlek'i terör örgütlerine hedef gösterdiğini açıkça kanıtlandığı sonucuna varmaktadır. Ancak bunu yaparken ilgili yazının neden ifade özgürlüğü kapsamına girmeyeceğine dair herhangi bir açıklama getirmemektedir.

Yukarıdaki argümantasyon hattı birçok soruyu gündeme getirmektedir. İlk olarak, savcının demokrasi yorumunun, yaygın demokrasi anlayışından hayli ölçüsüz bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. İkincisi ve daha önemlisi, ifade özgürlüğünün bazı koşullar altında sınırlandırılabilmesine ilişkin açıklaması ile Söylemez'e yönelik suçlamanın kanıtlanmış olduğu varsayımı arasında açık bir bağlantı kurulmamıştır. Bu raporun geri kalanında, Söylemez'in yazısının 3713 sayılı Kanunun 6. maddesi ile bağlantılı olarak AİHS madde 10 kapsamındaki ifade özgürlüğü hakkı tarafından korunup korunmaması gerektiği değerlendirilecektir.

Sorulması lazım gelen ilk soru, bu davada AİHS madde 10'a yönelik bir müdahale olup olmadığıdır. Hiç şüphe yok ki bir haberin suç sayılması ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale olarak değerlendirilmelidir. AİHS madde 10'a ilişkin bir ihlal olup olmadığını tespit için, müdahalenin kanunla öngörülüp öngörülmediği, meşru bir amaç taşıyıp taşımadığı ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı kontrol edilmelidir.¹¹

3.2.2.1 Müdahalenin kanunla öngörülmesi olması

Savcı, Söylemez'in Gürlek'i terör örgütlerinin hedefi haline getirmesinin kanıtının ondan ismen bahsetmesi olduğunu düşünmektedir. Böyle olursa, Söylemez'in yazısı 3713 sayılı Kanunun 6. maddesi kapsamına girecek ve sonuçta müdahale kanunla öngörülmesi olacaktır. Ancak, daha önce de belirtildiği üzere, iddianame söz konusu yazının 6. madde kapsamına nasıl girdiğini ve Gürlek'in özellikle yazının neresinde hedef gösterildiğini

açıklayamamaktadır. Ayrıca, iddianamede Söylemez'in Gürlek'i özellikle hangi terör örgütlerine hedef gösterdiği de belirtilmemiştir. Son olarak, iddianamede bir hakim olan Gürlek'in neden terörle mücadelede görev almış bir kişi olarak görülmesi gerektiğine dair herhangi bir argüman da bulunmamaktadır. Hakimlerin isimleri internette kolayca bulunabilmektedir, dolayısıyla Söylemez'in halihazırda hangi kamuya açık olmayan bilgiyi yayımladığı da belirsizdir. Dolayısıyla, söz konusu haberin 6. maddenin tüm unsurlarını barındırdığına dair ikna edici bir argüman iddianamede bulunmamaktadır.

Savcılığın argümanlarındaki eksiklikler bir kenara, belirli bir fiilin kanun kapsamına girdiğinin net olarak anlaşılabilmesini gerektiren kriterlerin Terörle Mücadele Kanununun 6. maddesi tarafından da karşılanması gerekmektedir. Ayrıca, bu tür fiillerin sonuçlarının kanunda yeterince öngörülebilir olması gerekecektir.¹² Aksi takdirde, söz konusu madde AİHS madde 10'daki anlamıyla 'kanun' olarak kabul edilmeyebilir.

3713 sayılı Kanunun 6. maddesi hakkında yakın zamanda bir makale yayımlayan PEN Norveç,¹³ maddenin muğlaklığının savcıların gazetecileri giderek daha fazla hedef almasına nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Daha da önemlisi, bugüne kadar Terörle Mücadele Kanununun 6. maddesi kapsamında gazetecilere karşı açılan tüm davaların ya kovuşturulmadığı ya da sanıkların beraatiyle sonuçlandığı daha önce belirtilmiştir. Bu nedenle, ilgili maddenin hukuki netlik kriterini karşılamıyor olma ihtimali bir yana, mahkemelerin ortaya koyduğu pratik de bir hakime ilişkin yazılan bir yazının yayınlaması halinde nasıl sonuçlarla karşılaşılacağı yeterince öngörülebilir olmasını engellemektedir. Bu, ulusal mahkemelerin iç hukuku nasıl uygulayacakları konusunda bir takdir marjına sahip oldukları anlamına gelirken, AİHM'nin 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin söz konusu davada bir müdahale gerektirdiği sonucuna varması pek olası görünmemektedir. Dolayısıyla, AİHM'nin AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle, geriye kalan meşru amaç ve demokratik bir toplumda gereklilik kriterlerinin üzerinden bu raporda geçmek gerekli değilse de hukuki manzarayı tam olarak ortaya koymak için bunlar kısaca tartışılacaktır.

3.2.2.2 Müdahalenin meşru amacı

AİHS madde 10/2'de sunulan kapsamlı listede yetkililerce bir müdahalenin gerekçesi olarak gösterilebilecek olası amaçlar bulunmaktadır. Mahkeme Özgür Gündem / Türkiye kararında mevcut 3713 sayılı kanunun öncülü olan 1991 tarihli 3713 sayılı kanunun 6. bölümünde ulusal güvenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması ile suçun ve kamu düzeninin bozulmasının önlenmesi gibi meşru amaçlar izlenebileceğini kabul etmiştir.¹⁴ Her ne kadar mevcut 3713 sayılı kanun 6. maddesinin lafzında değişiklikler yapılmış olsa da Mahkeme'nin farklı bir yorum getirmesini gerektirecek denli bir farklılık bulunmamaktadır. Dahası, Söylemez davasında yargının otoritesini ve tarafsızlığını koruma amacının da başka bir meşru amaç teşkil edebileceğini ileri sürmek mümkündür. Ancak, meşru bir amaca sahip olmak tek başına yeterli olmayıp, müdahalenin AİHS madde 10'u ihlal etmemesi için demokratik bir toplumda gerekli olması da gerekmektedir ki bu husus son bölümde ele alınacaktır.

“ Bir yargı mensubu olarak Gürlek'in anonim kalma hakkı yoktur. Böyle bir şey adil yargılama hakkına yönelik ağır bir ihlal anlamına gelecek ve aynı zamanda demokrasinin işlemediğinin açık bir işareti olacaktır. Söylemez'in yazısı yargı mensuplarının tam bir dokunulmazlıkla hareket edemeyeceğine ilişkin bir gösterge olarak da okunabilir. ”

3.2.2.3 Demokratik bir toplumda müdahalenin gerekliliği

Bu son kriter özelinde, 1) Söylemez'in bir basın mensubu ve bu nedenle ifade özgürlüğü hakkı bakımından özel bir statüye sahip oluşunun ve 2) Gürlek'in bir hakim oluşunun ve 'terörle mücadelede bir kamu görevlisi' olarak rolünün altını çizmek gerekiyor.

İddianamede Söylemez'in söz konusu yazıyı bir basın mensubu / gazeteci olarak yazdığı ve yayımladığı hiçbir şekilde dikkate alınmamıştır. AİHS madde 10/1 ifade özgürlüğü hakkının 'haber verme ve alma' hakkını da içerdiğini açıkça belirtmektedir. AİHM birçok durumda,

Madde 10 paragraf 2 kapsamında, ifade özgürlüğü hakkının yalnızca memnuniyetle karşılanan, zararsız görülen ya da kayıtsızlıkla karşılanan değil inciten, sarsan ya da rahatsız eden "bilgi" ya da "fikirler" için de geçerli olduğunu ve çoğulculuk, hoşgörü ve açıkfikirliliğin bunu gerektirdiğini ve bunlar olmaksızın "demokratik toplum"dan söz edilemeyeceğini ifade etmiştir.¹⁵

AİHM, gazetecilerin yürürlükteki yasalara uyma yükümlülüğünden muaf olmadığını düşünmekle birlikte, basın mensupları bağlamında yetkililerin takdir marjının daha sınırlı olduğunu, zira gazetecilerin hükümetlere ilişkin olarak gerçekleştirdiği 'kamusal beklilik' rolleri bulunduğunu açıklığa kavuşturmuştur.¹⁶ Mahkeme, gazetecilere karşı verilen mahkumiyet kararlarının kamu yararını ilgilendiren konularda halkı haberdar eden basın mensuplarını caydırmak ve böylece basın bu rolü yerine getirmesini engellemek gibi önemli etkileri olabileceğini kabul etmektedir.¹⁷ Bu bağlamda Özgür Gündem kararının¹⁸ altı çizilmelidir. Mahkeme bu kararda terörle mücadelede yer alan kişilerin kamuya mal olmuş kişiler olması veya isimlerinin zaten kamuya açık olması halinde bu kişilerin kimliklerinin korunmasından elde edilecek yararın önemli ölçüde azalacağına hükmetmiştir, zira bu durumda oluşabilecek potansiyel zarar asgari düzeyde kalacaktır. Şu halde, gazetecilere cezai yaptırımlar uygulanması ve ifade özgürlüğü ile haber verme haklarının kısıtlanması bakımından AİHS madde 10/2 kapsamında haklı gerekçeler bulunduğu düşünülemez.¹⁹ Gürlek'in adının ve Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki hakim olması ve Söylemez'in yaptığı haberin kamuya açık duruşmalar hakkında olması nedeniyle, Söylemez'in ifade özgürlüğü hakkına müdahale etmek için acil bir toplumsal ihtiyaç bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Bunun yanı sıra, Söylemez'in Gürlek'i şahsen değil, yalnızca bir hakim olarak yaptığı çalışmalar dolayısıyla eleştirdiği de belirtilmelidir. Gürlek bir hakim (ve haliyle yargının ayrılmaz bir parçası) olarak sahip olduğu resmi sıfat dolayısıyla kendisine yönelik eleştirilerin sınırlarının sıradan vatandaşlara yönelik eleştirilerden daha geniş olabileceğini kabul etmek zorundadır.²⁰ Yargının esasen temelsiz olan ve kuruma ağır zararlar veren saldırılara karşı korunması gerekirken, yargının işleyişine ilişkin olarak sorulan soruların kamu yararına hizmet ettiği göz önünde bulundurulmalıdır.²¹ Dolayısıyla nasıl Söylemez'in eleştirilerini dile getirmek için ifade özgürlüğü hakkı var ise, kamuoyunun da bu haberi alma hakkı bulunmaktadır. Ayrıca alınan tedbirlerin basını meşru bir kamu yararı tartışmasına katılmaktan caydırabileceği durumlarda, Mahkeme ifade özgürlüğünün sınırlandırılması konusunda üye devletlerin dar bir takdir marjına sahip olduğuna karar vermiştir.²² Yalnızca bir hakim olduğu için Gürlek'in terörle mücadelede görev almış bir kamu görevlisi sayılabileceği ve teröristler tarafından hedef alınabileceği gerekçesiyle onun çalışmalarının inceleme dışı bırakılabileceği varsayımının üye devletlere tanınan takdir marjının dışında kaldığı açıktır. Yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla Gürlek'in şahsına yönelik saldırılardan korunması bir hakim olarak ona yarar sağlayacaktır ve korunmalıdır da. Ancak, Gürlek hakimlik görevini üstlenerek adının ve verdiği kararların kamuya açık olacağını ve yaptığı işin kendisini eleştirilerin hedefi haline getirebileceğini kabul etmiş olmaktadır. Bir yargı mensubu olarak Gürlek'in anonim kalma hakkı yoktur. Böyle bir şey adil yargılama hakkına yönelik ağır bir ihlal anlamına gelecek ve aynı zamanda demokrasinin işlemediğinin açık bir işareti olacaktır. Söylemez'in yazısı yargı mensuplarının tam bir dokunulmazlıkla hareket edemeyeceğine ilişkin bir gösterge olarak da okunabilir.

Yukarıda anlatılanlardan, Söylemez'in ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varılabilir. Sonuç olarak, bu kriter de AİHS madde 10'un ihlal edildiğini göstermektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu raporun da gösterdiği üzere, Söylemez hakkındaki iddianame asgari hukuki usul gerekliliklerini karşılamamakla kalmayıp, Söylemez'in terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerini hedef gösterme suçunun yasal unsurlarını yerine getirdiğini makul şüphenin ötesinde kanıtlayan herhangi bir gerekçe de sunmamaktadır. İddianamede herhangi bir hukuki gerekçelendirilmenin bulunmaması, savcının mesleki yeterliliği konusunda ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Dahası, bir mahkemenin iddianameyi bu haliyle kabul etmiş olması, masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkı gibi temel hukuk ilkelerini artık dikkate almayan, ifade özgürlüğü gibi insan haklarını artık koruyup kollamayan, giderek aşınmakta olan bir hukuk sisteminin varlığına işaret etmektedir.

Gürlek'in geçmişte başka gazetecilere de benzer suçlamalar yönelttiği düşünüldüğünde, bu suçlama ve iddianame, gücün kötüye kullanılmasını haberleştiren gazetecilere gözdağı vererek basın ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik kasıtlı bir girişim olarak yorumlanabilir. Mahkemeler bu tür girişimlere suç ortaklığı yapmak yerine özgür basının savunucusu olmalı ve yasal dayanağı olmayan iddianameleri reddetmelidir. Bu durum da göstermektedir ki Türkiye hakim ve kamu görevlilerine ilişkin seçim kriterlerini iyileştirmeli, yalnızca kusursuz bir karaktere sahip olanları göreve kabul etmelidir. Görevlerine saygı duymayan ve itidal gösteremeyen yetkililere yargı yetkisini teslim etmenin tehlikelerini hafife almamak gerekir.

Raporda incelenen iddianame aynı zamanda yargının tüm kollarının eğitim kalitesinin artırılması ihtiyacını da açıkça ortaya koymaktadır. CMK md. 170/2'deki gibi temel usul gerekliliklerine uymayı başaramayan ve daha da önemlisi bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphe olmadan dava açan bir Cumhuriyet Savcısı, eğitimdeki yetersizliklerin açık bir göstergesidir.

En önemlisi, bu iddianame ülkedeki siyasi ve yargısal iklimi eleştiren gazetecilerin Türkiye tarafından keyfi olarak hedef alındığını bize bir kez daha hatırlatmaktadır. Tavsiyemiz Türkiye'nin ifade özgürlüğüne, bilgi yayma özgürlüğüne ve haber alma hakkına saygı göstermeye başlamasıdır. Demokratik bir sistem, fikir ve düşüncelerin özgürce paylaşılmasını güvence altına almalıdır. Zira demokratik sistem ancak bu şekilde güçlü olup topluma fayda sağlayabilir. Bunun anlamı da ifade özgürlüğünü ve gazetecileri hedef alan saldırıları durdurmak için Türkiye'nin elinden gelen her şeyi yapması gerektiğidir. Sonuç olarak, Söylemez'in 19 Mart 2024 tarihinde beraat etmesi memnuniyetle karşılanmıştır. Yine de Söylemez bu duruma en başta hiç düşmemeli ve asla suçlanmamalıydı. ■

Yazar Hakkında

Florian Bohsung, genç bir insan hakları aktivisti ve araştırmacıdır. **Hollanda'daki Groningen Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında eğitim görmüştür. Geçtiğimiz yıl boyunca Yunanistan'daki Lesvos Hukuk Merkezi'nde çalışmıştır.**

Sonnotlar

- 1 Birgün Gazetesi, "Yetenekli Hâkim Bey," Birgün Gazetesi, Şubat 18, 2020, erişim tarihi: Şubat 28, 2024, <https://www.birgun.net/makale/yetenekli-hakim-bey-288416>.
- 2 Kendisine yönelik iddianame PEN Norveç tarafından 2021 yılında incelenmiştir: Şerife Ceren Uysal, "Canan Coşkun İddianamesi İnceleme Raporu," PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi (PEN Norveç, 2021).
- 3 Bkz. Gazeteci Ayça Söylemez'e "hedef gösterme" davası (bianet.org)
- 4 Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianame
- 5 Örneğin bkz: Şerife Ceren Uysal, "Hikmet Kumli Tunç İddianamesi İnceleme Raporu," PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi (PEN Norveç, 2021), 5-6; Uysal, "Canan Coşkun İddianamesi İnceleme Raporu," 5.
- 6 Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianame.
- 7 Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi, BM Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Sekizinci Kongresi 14. İlke (7 Eylül 1990).
- 8 Uysal, "Hikmet Kumli Tunç İddianame İnceleme Raporu," 13.
- 9 Pélissier and Sassi / Fransa, para 53 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Mart 25, 1999).
- 10 Agk., para 52.
- 11 Bu kriter AİHS Madde 10/2'de düzenlenmiştir
- 12 Öztürk / Türkiye, para 54 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Eylül 28, 1999).
- 13 Şerife Ceren Uysal, "Türkiye'de Gazeteciler "Hedef Göstermek" ile Yargılanıyor" (PEN Norveç, 2023).
- 14 Özgür Gündem / Türkiye, para 56 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Mart 16, 2000).
- 15 Stoll / İsviçre, para 101 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aralık 10, 2007).
- 16 Agk., para 102, 105.
- 17 Agk., para 110.
- 18 Özgür Gündem / Türkiye.
- 19 Agk., para 65.
- 20 July ve Sarl Liberation / France, para 74 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Şubat 14, 2008).
- 21 Morice / Fransa, para 128 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nisan 23, 2015).
- 22 July ve Sarl Liberation / Fransa, para 67.
- 23 Birgün Gazetesi, "Yetenekli Hâkim Bey," Birgün Gazetesi, Şubat 18, 2020, erişim tarihi: Şubat 28, 2024, <https://www.birgun.net/makale/yetenekli-hakim-bey-288416>.